

Vještačenje djece s teškoćama u razvoju

Vazdar, Barbara

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:577617>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Barbara Vazdar

Vještačenje djece s teškoćama u razvoju
ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Barbara Vazdar

Vještačenje djece s teškoćama u razvoju
ZAVRŠNI RAD

MENTORICA: Doc.dr.sc. Marina Milić Babić

Zagreb, 2020.

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Metodologija istraživanja	3
<i>2.1 Metoda prikupljanja podataka</i>	<i>3</i>
<i>2.2 Sudionici</i>	<i>4</i>
3. Dokumenti i zakonodavni okvir prava djece s teškoćama u razvoju	5
4. Jedinstveno tijelo vještačenja	11
5. Hodogram utvrđivanja teškoća u razvoju: od rođenja do prve dijagnoze	18
6. Prava koja ostvaruju djeca s teškoćama u razvoju	24
7. Zaključak	27
8. Prilog	29
9. Literatura	33

Sažetak:

Vještačenje djece s teškoćama u razvoju

Djeca s teškoćama u razvoju rađaju se sa slobodama i pravima koja pripadaju svim ljudskim bićima. Rad se bavi postupkom vještačenja djece s teškoćama u razvoju. Riječ je o postupku na temelju kojeg djeca ostvaruju prava iz različitih sustava. Vještačenje djece s teškoćama u razvoju daje stručan i detaljan uvid u stupanj tjelesnog oštećenja djeteta i njegovih funkcionalnih sposobnosti. Za djecu nalaz i mišljenje postupka vještačenja nisu konačni, te se isti postupak ponavlja kao kontrolni pregled zbog njihove kronološke dobi i mogućeg prevladavanja razvojnih teškoća u nadi za što bolje funkcioniranje djeteta u budućnosti. Vještačenje je jedan od koraka u poboljšavanju njihove kvalitete života i prevladavanju slabijih početnih šansi. Cilj ovog rada je dati pregled i predstaviti važnost postupka vještačenja djece s teškoćama u razvoju pomoću postojećih značajnih dokumenata, strategija, zakonodavnog okvira te istraživanja provedenog metodom polustrukturiranog intervjua za potrebe izrade ovog rada.

Na temelju dobivenih spoznaja moguće je zaključiti mnogostruke promjene. To su unapređenje sustava vještačenja donošenjem novih zakonskih regulativa, donošenje standardizirane liste tjelesnih oštećenja i funkcionalnih sposobnosti, edukacija stručnjaka koji provode postupak vještačenja. Dobiveni uvid u cijeli postupak jasno upućuje na daljnje potrebe poboljšanja u pogledu povećanja transparentnosti, umreženosti institucija, boljeg protoka informacija što bi značajno ubrzalo cijeli postupak vještačenja.

Ključne riječi: djeca s teškoćama u razvoju, prava i potrebe djece s teškoćama u razvoju, vještačenje djece s teškoćama u razvoju

Summary:

Expert examination procedure for children with disabilities

Children with disabilities are born with the freedoms and rights that belong to all human beings. The paper deals with the procedure of expertise of children with disabilities. It is a procedure based on which children exercise their rights from different systems. The expertise of children with disabilities provides professional and detailed insight into the degree of physical impairment of the child and his functional abilities. For children, the findings and opinion of the expert examination procedure are not final, and the same procedure is repeated as a control examination due to their chronological age and possible overcoming of developmental difficulties in the hope of better functioning of the child in the future. Expertise is one of the steps in improving their quality of life and overcoming weaker initial chances. The aim of this paper is to give an overview and present the importance of the expertise procedure for children with disabilities using existing relevant documents, strategies, legislative framework and research conducted by the method of semi-structured interview for the purposes of this paper.

Based on the acquired knowledge, it is possible to conclude multiple changes. These are the improvement of the expertise system by adopting new legal regulations, the adoption of a standardized list of physical impairments and functional abilities, and the education of experts who carry out the expertise procedure. The obtained insight into the whole procedure clearly indicates further needs for improvement in terms of increasing transparency, networking of institutions, better flow of information, which would significantly speed up the whole process of expertise.

Key words: children with disabilities, rights and needs of children with disabilities, expertise of children with disabilities

Izjava o autorstvu rada

Ovime potvrđujem da sam osobno napisao/la rad:

Vještačenje djece s teškoćama u razvoju

i da sam njegov autor/ica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: _____

Datum: _____

1. Uvod

Obitelj je temelj svake zajednice i svakog društva, kompleksna i raznolika. S obzirom da se pojmom obitelji bave mnoga znanstvena i stručna područja, teško je pronaći jednu univerzalnu definiciju pojma obitelji (Janković, 2008.). Nema prirodnog zakona koji obitelj čini univerzalnom, no na nju nailazimo u gotovo svim društvima (Ljubetić, 2007.). Obitelj je društvena zajednica u kojoj se ostvaruju temeljni cjelokupnog čovjekova života. Ona je kao prirodna zajednica vrlo slojevita društvena pojava u kojoj se razvija osobnost djeteta i čitav sklop odnosa i suodnosa u njoj i izvan nje (Rosić, 1994., prema Leutar i sur., 2008.). Uz obitelj se najčešće veže pojam roditeljstva. Djetetovim ulaskom u obitelj mijenjaju se dosadašnje navike. Rođenje djeteta predstavlja za roditelje razdoblje iščekivanja i radosti, no rođenjem djeteta s teškoćama u razvoju susreću se s novim pitanjima, brigama i stresom. Ovi se roditelji moraju nositi s mnogo neizvjesnosti oko djetetovog zdravstvenog stanja i prognoze, prolaziti česte lječničke preglede i medicinske postupke te dodatne terapijske postupke (Ljubešić i sur., 2014.). Marshal (1992.) vjeruje da su teškoće u razvoju djeteta potencijalno koban uzročnik stresa za članove obitelji jer je spoznaja o invaliditetu obično neočekivan događaj za koji nema potrebne pripreme, a članovi obitelji imaju malo ili nedovoljno iskustva za suočavanje s njim (Seligman, 1997., prema Leutar i sur., 2008.). Obitelj kao dinamičan socijalni sustav izgrađuje jedinstvenu ravnotežu svojih članova i odnosa među njima i upravo o tome ovisi način kako će obitelj reagirati u stresogenim uvjetima, uključujući i kroničnu bolest ili invaliditet člana obitelji (Diminić-Lisica i sur., 2010., prema Milić Babić, 2012.).

Pojam invaliditet određen je različitim teorijskim pristupima. Ne postoji jedna jedinstvena i općeprihvaćena definicija invaliditeta, kao ni osoba s invaliditetom (Leutar i Buljevac 2020.). Pri opisivanju invaliditeta, u Republici Hrvatskoj različiti sustavi koriste i različite termine. Tako se prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN, 64/20) upotrebljavaju termini: dijete s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom. Navedeni Zakon u članku 4. stavku 9. osobu s invaliditetom definira kao osobu koja ima dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja koja u

međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprječavati njezino puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s osobama bez invaliditeta. Dok dijete s teškoćama u razvoju Zakon u članku 4. stavku 10. definira kao dijete koje zbog tjelesnih, senzoričkih, komunikacijskih ili intelektualnih teškoća treba dodatnu potporu za učenje i razvoj kako bi ostvarilo najbolji mogući razvojni ishod i socijalnu uključenost. Od 2003. godine Sheratonskom deklaracijom došlo je do izjednačavanja terminologije koju koristi međunarodna zajednica osoba s invaliditetom, pa se tako za odrasle osobe koristi naziv – osobe s invaliditetom, a za djecu – djeca s teškoćama u razvoju (Leutar i Oršulić, 2015.). Budući da se radi o djeci, koristi se naziv teškoće u razvoju jer one ne moraju neophodno rezultirati invaliditetom. Vjeruje se da se upravo određenim dijagnostičkim, rehabilitacijskim i medicinskim postupcima teškoće mogu otkloniti ako ne barem umanjiti. Ukoliko teškoće u razvoju budu prisutne i u odrasloj dobi, i rezultiraju preprekama u društvu, smanjenom funkcionalnošću i izostankom podrške, onda se govori o invaliditetu, to jest o osobi s invaliditetom (Leutar i Buljevac 2020.). Važno je naglasiti kako ta dva termina nisu istoznačnice, već dva različita stanja. Dakle djeca s teškoćama u razvoju su djeca kod kojih je temeljem postupka vještačenja utvrđena jedna ili više teškoća u razvoju (oštećenje vida, sluha, jezično-govorne-glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju, organa i organskih sustava, intelektualne teškoće, poremećaji u ponašanju i oštećenja mentalnog zdravlja) (Leutar i Buljevac, 2020.).

Prve godine života pri razvoju svake osobe od velike su važnosti za postignuća u odrasloj dobi. Stvaranjem pozitivnog okruženja i atmosfere već od početka života djece s teškoćama u razvoju te osiguravanjem najboljeg mogućeg početka za svako dijete uz stručni pravovremeni pristup preduvjeti su za kvalitetniji daljni razvoj i napredak s ciljem prevladavanja teškoća u razvoju. Zadovoljenje različitih potreba djece s teškoćama u razvoju zahtijeva sustavan, sveobuhvatan i participativni pristup, kako bi se izbjegle (još uvijek prečesto prisutne) nepodudarnosti postojećeg sustava podrške i stvarnih potreba djece i njihovih obitelji (Bouillet, 2014.). Od iznimnog je značaja rano prepoznati i pružiti potporu takvoj djeci s teškoćama u razvoju, te omogućiti kvalitetnu suradnju između institucija, i roditelja kojima je potrebna pomoć i savjet. U postupak utvrđivanja procjena funkcionalnih sposobnosti i

utvrđivanju oštećenja kod djece s teškoćama u razvoju uključena je i profesija socijalnih radnika. Socijalni radnici kao stručnjaci zaposleni su u Centru za socijalnu skrb, te su dio stručnog tima u Jedinostvenom tijelu vještačenja. Njihov je zadatak zagovarati prava osoba s invaliditetom, osnažiti djecu s teškoćama u razvoju i njihove obitelji, pružiti podršku, najčešće informacijsku u ostvarenju prava za dijete kako bi cijeli proces olakšali ionako preplašenim roditeljima u njima iznimno stresnoj situaciji.

Kroz ovaj rad će se na temelju dosadašnjih istraživanja i spoznaja pobliže opisati postupak vještačenja djece s teškoćama u razvoju, te koraci u postupku koji trebaju proći da bi im bila priznata prava s obzirom na vrstu oštećenja i funkcionalnu sposobnost. Za potrebe izrade završnog rada proveden je kvalitativni istraživački intervju sa stručnom osobom zaposlenom u Jedinostvenom tijelu vještačenja. Svrha istraživanja je steći potpuniji uvid u proces vještačenja djece s teškoćama u razvoju na temelju postojeće literature i analizom intervju a te ih dovesti u vezu sa postojećim zakonskim okvirima kojima su im osigurana prava s ciljem boljeg razumijevanja i unaprjeđenja dosadašnjih procedura prilikom provođenja postupka vještačenja.

2. Metodologija istraživanja

2.1 Metoda prikupljanja podataka

Kako bi se dobio uvid u praktičnu primjenu Zakona o Jedinostvenom tijelu vještačenja, te radu stručnjaka u Zavodu za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, za potrebe ovoga rada provedeno je istraživanje tokom mjeseca prosinca 2019. godine. Kao tehnika prikupljanja podataka korišten je intervju. Intervju je razgovor između dvije osobe, koji ima cilj da intervjuer prikupi informacije od ispitanika vezanih uz istraživački problem, u njemu se sudionika ispituje o njegovim stavovima, mišljenju, iskustvima i osjećajima (Milas, 2005.). Metoda polustrukturiranog intervju a odabrana je iz razloga dobivanja kvalitetnih informacija vezanih uz temu, naročito iskustva i mišljenja stručnjaka. Uz pripremljena pitanja

postojala je mogućnost izlaska iz okvira, te mogućnost šireg odgovora ispitanika, ne ograničavajući njegov izbor.

Polustrukturirani intervju sastojao se od trinaest pripremljenih pitanja. Pitanja su bila usmjerena na opis zadataka socijalnog radnika, te njegovom položaju kao člana stručnog tima pri postupku vještačenja, na opću primjenu određenih zakona, pravilnika, uredaba i njihovu važnost u ulozi smjernica u radu stručnog tima, na pozitivnim i negativnim praktičnim aspektima sustava vještačenja na temelju iskustva i primjera iz prakse, na prijedlozima i sugestijama za unaprjeđenje sustava vještačenja, te pitanjima priznavanja prava automatizmom u svim sustavima, harmonizacijom zakonskih regulativa, povezivanja i usklađivanja sustava, te također prednostima i nedostacima takvog načina rada. Pitanja su bila otvorenog tipa, što je ispitaniku omogućavalo da sam daje opširne odgovore, tj. da sam odluči i kaže što misli da je važno.

2.2 Sudionici

Primarni kontakt ostvaren je prijedlogom mentorice, te je za stjecanje potpunijeg uvida u proces vještačenja djece s teškoćama u razvoju s ciljem boljeg razumijevanja postojeće prakse i unaprjeđenja dosadašnjih procedura prilikom provođenja postupka vještačenja odabrana jedna osoba kao sudionik. Sudjelovanje u istraživanju zamišljeno je u obliku neformalnog razgovora, na mirnom mjestu, bez prisustva trećih osoba, unutar kojeg bi odabrana stručna osoba, po unaprijed definiranim pitanjima dala odgovore o svom iskustvu rada s djecom s teškoćama u razvoju u postupku ostvarivanja prava na temelju rada Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom. Od čelnika tijela u kojem je osoba zaposlena, te same osobe, pisanim putem, točnije mailom, tražen je pristanak za provedbu intervjua uz prethodno opisanu svrhu i cilj istraživanja. Ispitanik je potpisao informativni pristanak čime je dao svoj pristanak na sudjelovanje u istraživanju očitujući svoju volju slobodno i bez prisile. Kriterij uključivanja je stručnost osobe, te iskustvo u praktičnom radu Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom s posebnim osvrtom na djecu s teškoćama u

razvoju. Predloženo je da razgovor bude sniman radi posljedične točne i precizne obrade podataka, no ispitanik je pristao pismeno odgovoriti na postavljena pitanja. Dobiveni podaci analizirani su metodom kvalitativne obrade podataka, uz izostanak bilo kakvih osobnih, indentificirajućih podataka, te se zabilježeni odgovori ne mogu povezati s osobnim podatcima sudionika istraživanja. Također prije provedbe intervjua zajamčena je potpuna anonimnost i povjerljivost, uz naglašenu mogućnost odustajanja i sudjelovanja u bilo kojem trenutku. S obzirom na dobrovoljnost sudjelovanja u istraživanju sudionik je imao mogućnost suzdržati se odgovaranja na neko od postavljenih pitanja. Zbog tajnosti podataka u radu nije naveden spol ispitanika, dob, mjesto provođenja intervjua niti radno mjesto ispitanika, te će u nastavku biti naveden pod inicijalima J.D.

3. Dokumenti i zakonodavni okvir prava djece s teškoćama u razvoju

Dokumenti koji uređuju status, položaj, senzibiliziraju društvo i promiču izjednačavanje mogućnosti osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju su brojni. Osobe s teškoćama u razvoju kao i one sa stečenim oštećenjima, kroz ljudsku su povijest uglavnom bile degradirane i obespravljene, a često obilježavane kao devijantne i nepoželjne osobe. Tek nakon Drugog svjetskog rata, Poveljom o osnivanju OUN-a (1945.), te usvajanjem Deklaracije o ljudskim pravima iz 1948. godine, počinje primjena ljudskih prava na međunarodnoj razini, a pri tome se polazi od univerzalnosti tih prava te njihove internacionalizacije u kreiranju i zaštiti (Mašović, 1996., prema Bratković i Teodorović, 2001.). Područje prava osoba s invaliditetom, a tako i djece s teškoćama u razvoju regulirano je u mnogobrojnim pravnim propisima, kako u međunarodnim tako i domaćem zakonodavstvu. Djeca su budućnost svake zajednice te im je potrebna iznimna pažnja i skrb kako bi se zadovoljile njihove individualne potrebe koje postaju izraženije kada se radi o djeci s teškoćama u razvoju. Prema Konvenciji o pravima djeteta, dijete je svako ljudsko biće mlađe od 18 godina. Godine 1990. Generalna skupština UN-a donijela je Konvenciju o pravima djeteta, najvažniji dokument o pravima djeteta, koju je prihvatila većina zemalja u svijetu. Prema Konvenciji, dijete oštećeno u razvoju ima pravo na posebnu skrb, obrazovanje i vježbe

koje će mu omogućiti dostojan život, samostalnost i društvenu integraciju (Skitarelić i sur., 2018). Tekst Konvencije u čl. 2. navodi poštivanje i osiguranje prava svakom djetetu bez diskriminacije zbog teškoća u razvoju. Članak 23. odnosi se na djecu s teškoćama u razvoju, te im priznaje da dijete s teškoćama u duševnom ili tjelesnom razvoju treba voditi ispunjen i pristojan život u uvjetima koji jamče dostojanstvo, jačaju djetetovo oslanjanje na vlastite snage i olakšavaju njegovo sudjelovanje u zajednici. Također, dijete s teškoćama u razvoju ima pravo na posebnu skrb. Svaka država potpisnica obvezna je, ovisno o svojim raspoloživim sredstvima, poticati i osiguravati svakom takvom djetetu kao i onima koji su odgovorni za njegovu skrb pomoć koju zatraže i koja je primjerena stanju djeteta i okolnostima u kojima žive njegovi roditelji ili drugi koji skrbe za njega. Pružanje pomoći svakom djetetu s teškoćama koje ostvari to pravo biti će besplatno kada je to moguće, s obzirom na materijalne mogućnosti njegovih roditelja i skrbnika. Djetetu s teškoćama u razvoju treba biti osiguran djelotvoran pristup obrazovanju, strukovnoj izobrazbi, znanstvenim i rehabilitacijskim uslugama, pripremi za zapošljavanje i mogućnosti rasonode, na način koji mu omogućuje puno uključivanje u zajednicu i osobni razvoj, uključujući i njegov kulturni i duhovni napredak. (Konvencija o pravima djeteta, 1990.).

Republika Hrvatska je kao treća država po redu u svijetu potvrdila potpisivanjem Konvencije o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda 2007. godine, čime je pokazala da želi slijediti put napretka poštujući načela Konvencije i prava osoba s invaliditetom u potpunosti. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, NN, MU, 6/2007., 5/2008.) u članku 7. zajamčuje djeci s teškoćama u razvoju puno uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda ravnopravno s drugom djecom, potiče najbolji interes djeteta i osigurava da djeca s teškoćama u razvoju imaju pravo slobodno izraziti svoje stavove o svim pitanjima koja ih se tiču, a njihovim će se stavovima dati odgovarajuće značenje sukladno njihovoj dobi i zrelosti, ravnopravno s drugom djecom, a u ostvarivanju tog prava bit će im pružena pomoć u skladu s razinom teškoća u razvoju i uzrastom. Međutim, povrede njihovih prava nastavile su se i dalje događati, te su većinom ostajale prikrivene u usporedbi s povredama prava djece bez invaliditeta zbog čega se djeca s invaliditetom često nazivaju „nevidljivom djecom“, a njihova prava

„nevidljivim pravima.“ Razlog tome je i povijesna percepcija općenito osoba s invaliditetom kao objekata milosrđa i primatelja socijalnih usluga, a ne kao osoba koje uživaju sva prava jednako kao i sve druge osobe (Rešetar, 2017.). Važno je navesti i Ustav Republike Hrvatske, u kojem se člancima 58., 63., i 65. obvezala stvarati socijalne, kulturne, odgojne, materijalne i druge uvjete kojima se promiče ostvarivanje prava na dostojan život, a djeci s teškoćama u razvoju osigurava pravo na osobitu njegu, obrazovanje i skrb.

U hrvatskom zakonodavstvu prisutni su brojni stateški dokumenti pomoću kojih su navedene mjere za poboljšanje položaja osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju u Republici Hrvatskoj. Za postupak vještačenja važne su Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. te Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. Nacionalne strategije donijela je Vlada Republike Hrvatske.

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. obuhvaća mnoga područja, no posebno je zanimljivo područje djece s teškoćama u razvoju te postupak provedbe vještačenja funkcionalnih sposobnosti i stupnja tjelesnog oštećenja. Cilj strategije bio je napredak i daljnje osnaživanje zaštite prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju. Mjera 7. navedene strategije glasi: Izraditi stručnu i analitičku podlogu o mogućnostima unapređenja prava s osnove invaliditeta, te predložiti donošenje odgovarajućih propisa. Aktivnost 3. navedene mjere govori o potrebi izrade propisa za poboljšanje prava s osnova invaliditeta, aktivnost 6. usmjerena je prema izradi jedinstvene liste svih oštećenja za sve kategorije osoba s invaliditetom neovisno o načinu i uzrocima nastanka, te aktivnost 8. u cilju ima utvrđivanje jedinstvenog tijela vještačenja. Indikatori provedbe su izrađen propis za poboljšanje prava s osnova invaliditeta, izrađena jedinstvena lista svih oštećenja za sve kategorije osoba s invaliditetom neovisno o načinu i uzrocima nastanka, te utvrđeno jedinstveno tijelo vještačenja.

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine nastavlja osmogodišnje razdoblje provedbe najvažnijeg nacionalnog dokumenta za osobe s invaliditetom Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007. – 2015., na području ostvarivanja zaštite prava osoba s

invaliditetom. Strategija navodi postignute značajne rezultate što je prepoznao i Odbor za prava osoba s invaliditetom UN-a i pohvalio Republiku Hrvatsku na velikom broju postignuća. Zakonodavna regulativa se kontinuirano unaprjeđivala te kao značajnije zakonske izmjene za osobe s invaliditetom navodi:

Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja (NN, 85/14 i 95/15.) postupak vještačenja je postao transparentniji i učinkovitiji postupak. Do donošenja Zakona, vještačenje se provodilo u 6 sustava po različitim zakonima i kriterijima u svrhu ostvarivanja prava u tim sustavima. Uvođenjem novog sustava vještačenja koji podrazumijeva utvrđivanje tjelesnog, intelektualnog, osjetilnog i mentalnog oštećenja, invaliditeta, funkcionalne sposobnosti, razine potpore te radne sposobnosti osobe, učinjen je veliki iskorak u nastojanju da se ujednače kriteriji u postupku vještačenja i da se korisnicima olakša ostvarivanje prava na osnovi invaliditeta, jer mogu koristiti jedan nalaz i mišljenje za ostvarenje prava u gotovo svim sustavima.

Uvid u praktičnu primjenu Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja dobili smo provedbom intervjua: *J.D. Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja definira pojam vještačenja – a to je utvrđivanje tjelesnog, intelektualnog, osjetilnog i mentalnog oštećenja, invaliditeta, funkcionalnih sposobnosti, razine potpore i radne sposobnosti.*

Vještačenje se provodi u svrhu ostvarivanja prava u različitim sustavima, a na temelju Uredbe o metodologijama vještačenja koja obuhvaća:

- *Način utvrđivanja oštećenja, invaliditeta, funkcionalne sposobnosti, razne potpore te radne sposobnosti*
- *Način rada vještaka i postupak njihovog imenovanja*
- *Potrebna dokumentacija za provođenje postupka vještačenja*
- *Oblik i sadržaj obrasca u kojem se daje Nalaz i mišljenje*
- *Stručni sastav tima vještaka“*

Međunarodna klasifikacija funkcioniranja, onesposobljenosti i zdravlja je prevedena na hrvatski jezik, tiskana te uvrštena kao konceptualni okvir u sustav vještačenja za osobe s invaliditetom. Višegodišnja koordinacija reforme sustava vještačenja rezultirala je Jedinstvenim tijelom vještačenja te Uredbom o metodologijama

vještačenja van snage je stavljen Pravilnik o sustavu i načinu rada tijela vještačenja usmjereno na djecu s teškoćama u razvoju.

O ostvarenim promjenama u sustavu rada Jedinog tijela vještačenja dobivene su i informacije iz provedenog intervjua. Tako navodi J.D. „*Pravilnik je prestao važiti od 01.01.2015. godine, odnosno nakon stupanja na snagu Uredbe o metodologijama vještačenja. Iznimno se primjenjuje za stare predmete koji su započeti po starim tada važećim propisima.*“

Iako su započete aktivnosti unaprjeđenja i reforme sustava vještačenja, Strategija postavlja nove mjere i aktivnosti kako bi sustav prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju evoluirao na višu razinu, smanjio i dalje mnogobrojne prepreke s kojima se svakodnevno susreću i potaknuo društvo na nove promjene. Prvenstveno u osnaživanju i educiranju stručnjaka kako bi se osiguralo rane, što iscrpnije i sveobuhvatne informacije i usluge uz kontinuiranu potporu za djecu s teškoćama u razvoju i njihove obitelji te kako bi postojeće prepreke bile uspješno savladane u osiguravanju najboljih životnih mogućnosti te djece. Novo postavljene mjere su analiza praćenje i unaprjeđivanje primjene postojeće zakonske regulative i aktualne politike kroz aktivnost redovnog godišnjeg podnošenja izvješća Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom o radu. Nadalje, uočena je potreba razmjene podataka o osobama s invaliditetom iz različitih sustava usmjerena na informatičku podršku i razrađene protokole razmjene podataka te praćenje razmjene podataka o osobama s invaliditetom iz različitih sustava. Pokazatelj uspješnosti provedbe biti će razrađen protokol razmjene podataka između Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (Registar o osobama s invaliditetom), Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (Očevidnik), Centra za profesionalnu rehabilitaciju, Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, Hrvatski zavod za zapošljavanje.

U intervjuu se postavilo pitanje harmonizacija zakonske regulative s informatičkim povezivanjem i mogućnost razmjene podataka s ciljem uspostavljanja jedinstvene metodologije za sve sustave, te usklađivanje propisa unutar istih, jačanje međuresorne suradnje i razmjena podataka, no praktičar s iskustvom rada u sustavu objašnjava: J.D. „*To nije moguće iz više razloga, a oni nisu vezani za informatičko povezivanje – jer*

različiti sustavi imaju definirane različite pojmove koji se prilikom vještačenja moraju utvrditi – tako da za sada nije moguće imati jedinstveni obrazac na temelju kojih će osoba ostvariti sva prava iz različitih sustava – to je bila prvotna ideja – ali da bi do toga došlo morali bi svi sustavi za koje se provodi postupak vještačenja uskladiti zakonske propise u tom pravcu.“

Važno je spomenuti i praktičan primjer naveden od stručnjaka koji je i dalje negativan u harmonizaciji sustava, te koji je prepoznat u mjerama aktivnosti Nacionalne strategije usmjeren na informatičku podršku i razrađene protokole razmjene podataka: „J.D. „*Poboljšati povezanost različitih sustava u smislu bržeg protoka informacija osobe koja traži prava. Uvijek postoji prostora za usklađivanje zakonskih propisa, suradnja među tijelima koja odlučuju o pravima na temelju Nalaza i mišljenja.“*

Djelomično je provedena početna edukacija svih sustava u sklopu probne primjene Jedinstvene liste oštećenja i Jedinstvene liste funkcionalnih sposobnosti. Potrebno je nastaviti s provođenjem edukacije djelatnika svih centara za profesionalnu rehabilitaciju, stručnjaka Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, savjetnika za osobe s invaliditetom i savjetnika za profesionalno usmjeravanje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje o novim saznanjima i modelima primjene Međunarodne klasifikacije funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja.

Preduvjet za planiranje odgovarajućih preventivnih mjera i donošenje programa za osobe s invaliditetom je raspolaganje odgovarajućim podacima o invaliditetom. Iz tog razloga RH je donijela Zakon o registru o osobama s invaliditetom (NN 64/01), koji propisuje način prikupljanja, obrade i zaštite tajnosti podataka o osobama s invaliditetom. Strategija sugerira kako je postojeći Zakon o Hrvatskom registru osoba s invaliditetom potrebno izmijeniti i uskladiti s Uredbom o metodologijama vještačenja ali i drugim propisima koji reguliraju ostvarivanje prava osoba s invaliditetom. Registar trenutno, ne prikuplja podatke o pravima osoba s invaliditetom iz resora koja izdaju rješenja temeljem Nalaza i mišljenja Jedinstvenog tijela vještačenja. Potrebno je osigurati uvjete za prikupljanje podataka o pravima osoba s invaliditetom u elektroničkom obliku ili na papiru iz svih resora koja izdaju rješenja

temeljem Nalaza i mišljenja Jedinственог тјела вјештачења, а достављају их у Регистар особа с инвалидитетом.

У Републици Хрватској су у вјелјаи 2016. године, сукладно подацима Хрватског регистра за особе с инвалидитетом, забилјежени подаци за 511 194 особе с инвалидитетом што чини 11,9% укупног становништва. Од тога је 203 606 женског (39,8%), а 307 588 (60,2%) мушког сполу.

У Регистру су забилјежени подаци за 35 367 дјеце с већим теškoћама у развоју (6,9%) од чега је 13 334 (38%) дјевојчица и 22 033 дјечака (62%)

Извјешће о особама с инвалидитетом у Републици Хрватској наводи да, на дан 03.05.2019., живи 511281 особа с инвалидитетом од чега су 307647 мушки (60%) и 203634 жене (40%) те на тај наћин особе с инвалидитетом чине око 12,4% укупног становништва РН. Инвалидитет је присутан у дјечјој доби, 0-19 година, и то у удјелу од 9%.

4. Јединствено тјело вјештачења

Како би дјеча с теškoћама у развоју остварила своја права из различитих система важно је што раније процјенити ступањ тјелесног оштећења и функционалних способности дјетета, односно постојање инвалидитета. Процес којим се утврђује тјелесно оштећење и функционална способност је вјештачење, односно струћна експертиза. Према Закону о јединственом тјелу вјештачења (NN 95/15) вјештачење је утврђивање тјелесног, интелектуалног, осјетилног и менталног оштећења, инвалидитета, функционалне способности, разине потпоре те радне способности особе. Поступак вјештачења дјеце с теškoћама у развоју у надлежности је Завода за вјештачење, професионалну рехабилитацију и запошљавање особа с инвалидитетом. Јединствено тјело вјештачења устројствена је јединица Завода за вјештачење, професионалну рехабилитацију и запошљавање особа с инвалидитетом.

Завод за вјештачење, професионалну рехабилитацију и запошљавање особа с инвалидитетом (у даљњем тексту: Завод) је јавна установа чије је устројство, права, обвезе и одговорности тјелу, управљања и вођења Завода утврђено Законом о

profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, Zakonom o jedinstvenom tijelu vještačenja, Statutom Zavoda i drugim aktima Zavoda (<https://www.zosi.hr/zavod/>).

Zakonodavna regulativa detaljno je usustavila taj ujednačen, multidisciplinarnan i standardiziran pristup osobama s invaliditetom, odnosno djeci s teškoćama u razvoju kroz:

- Zakon o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20)
- Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja (NN 85/14, 95/15)
- Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama (NN 85/08, 110/08, 34/11, 54/13, 152/14, 59/17, 37/20)
- Uredbu o metodologijama vještačenja (NN, 53/14, 108/15)
- Zakon o općem upravnom postupku (NN 47/09)

Rad Zavoda organiziran je u Središnjem, te Područnim uredima. Važno je naglasiti teritorijalnu rasprostranjenost i dostupnost ureda u manjim gradovima jer se time osobama olakšava dolazak i provođenje postupka. Područni uredi provode postupak u prvom stupnju vještačenja i ukupno ih je pet, a nalaze se u Zagrebu, Osijeku, Rijeci, Splitu i Varaždinu. Područni uredi imaju svoja izdvojena mjesta rada u kojima se također provodi prvostupanjsko vještačenje, kojih je ukupno dvanaest, smješteni su u Bjelovaru, Sisku, Karlovcu, Požegi, Slavonskom Brodu, Vukovaru, Gospiću, Puli, Zadru, Dubrovniku, Šibeniku i Koprivnici. Središnji ured s adresom u Ulici Antuna Mihanovićeve 3. u Zagrebu nadležan je za provođenje vještačenja u drugom stupnju. Dakle, osoba prolazi postupak vještačenja u nekim od Područnih ureda nadležnih prema mjestu prebivališta osobe. Ukoliko osoba nije zadovoljna provedenim postupkom i donesenim Nalazom i mišljenjem stručnog tima u Područnom uredu prema Zakonu o općem upravnom postupku (NN 47/09) ima pravo na žalbu na prvostupanjski postupak, te tada vještačenje provodi Središnji ured u drugom stupnju u sastavu stručnog tima viših vještaka. Središnji ured prati, organizira i unaprjeđuje

poslove vještačenja, predlaže i daje stručna mišljenja vezana uz postupak provođenja vještačenja u prvom stupnju te provodi izobrazbu u području vještačenja.

Jedna od profesija zaposlena u stručnom timu Jedininstvenog tijela vještačenja je i profesija socijalnih radnika. O ulozi i poslovima socijalnog radnika dobiven je uvid iz provedenog intervjua.

J.D. „Uloga socijalnog radnika je različita u prvostupanjskim i drugostupanjskim postupcima vještačenja.

U prvostupanjskom postupku vještačenja socijalni radnik:

- *Pregledava zaprimljene predmete, traži nadopunu, obavlja intervju s ispitanikom i izrađuje socijalnu anamnezu s naglaskom na funkcionalni status, sudjeluje u donošenju zaključka, izrađuje 2 in obrazac (opis radnog mjesta), a po potrebi daje očitovanja različitim tijelima.*

U drugostupanjskom postupku vještačenja socijalni radnik:

- *Pregledava zaprimljene predmete (razdvaja predmete preme organizaciji rada i utvrđuje da li su predmeti kompletirani – da li u predmetu postoji žalba, rješenje Nalaz i mišljenje i medicinska dokumentacija na temelju koje je osoba vještačena)*
- *Priprema zadužene predmete*
- *Izrađuje dopise*
- *U dogovoru sa svim stručnjacima koji su sudjelovali u donošenju ocjene – piše zaključak*
- *Po potrebi odlazi na sudove, daje očitovanja drugim institucijama*
- *Sudjeluje u izobrazbi u području vještačenja “*

Vještačenje koje se provodi u zavodu za Vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom je složeni postupak procjenjivanja nečije razine oštećenja organizma i stupnja oštećenja funkcionalnih sposobnosti. Dakle, utvrđuje se postoji li kod osobe određene teškoće u razvoju ili invaliditet. Prije reforme sustava vještačenja točnije do prvog siječnja 2015. vještačenje se provodilo u šest različitih

resora, temeljem 14 različitih propisa, no od tada se provodi u već spomenutom Zavodu, u jednom od njegovih sektora, točnije sektoru za vještačenje.

Na temelju članka 5. stavka 1. Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja (NN, broj 85/14), Vlada Republike Hrvatske je 2017. godine donijela Uredbu o metodologijama vještačenja. Uredba je temeljni dokument kojim se propisuju postupci vještačenja, te njen sastavni dio čine dva temeljna mjerna instrumenta.

Mjerni instrumenti

1. Lista oštećenja organizma: LISTA I

Lista postotka oštećenja organizma: LISTA II

Sadrže popis oštećenja organizma, tjelesnog oštećenja koji se izražavaju u postocima i razinama. Rukovodi se simptomatologijom i funkcionalnim deficitima te označava konačno, trajno stanje.

Kod vještačenja oštećenja organizma/tjelesnog oštećenja treba provesti i vještačenja funkcionalne sposobnosti da bi se utvrdio status osobe s invaliditetom i obrnuto (u dobi nakon 15. godine života i samo kod trajnog stanja).

2. Lista težine i vrste invaliditeta – oštećenja funkcionalnih sposobnosti

To je instrument kojim se procjenjuje kako nastalo oštećenje utječe na funkcionalnu sposobnost osobe, ovisno o vrsti oštećenja te utjecaju vanjskih faktora (liječenje, podrška okoline, rana intervencija..)

Vrsta oštećenja se izražava u stupnjevima, te je promjenjiva varijabla.

Oštećenje je stupnjevano na četiri razine, te svaka viša razina označava veći utjecaj na funkcionalnu sposobnost:

4 ° - teški invaliditet

3 ° - teži invaliditet

2 ° - djelomičan utjecaj na funkcionalnu sposobnost

1 ° - nema utjecaj na funkcionalnu sposobnost

Funkcioniranje Uredbe o metodologijama vještačenja usmjereno na djecu s teškoćama u razvoju u praksi opisuje i struka: J.D. „*Listu težine i vrste invaliditeta – oštećenja funkcionalnih sposobnosti sačinjava 10 entiteta od kojih su neki definirani posebno za djecu, a posebno za odrasle.*

- *U postupku vještačenja je uključeno više stručnjaka (psiholog, logoped, socijalni radnik, rehabilitator i pedagog)*
- *Kako su djeca u rastu i razvoju – za njih se provodi postupak vještačenja u manjim vremenskim razmacima u odnosu na odrasle osobe, - jer je svrha ponovnog vještačenja utvrđivanje da li je kod ispitanika došlo do poboljšanja zdravstvenog i funkcionalnog statusa uz pomoć različitih habilitacijskih/rehabilitacijskih postupaka tijekom rasta i razvoja.“*

Lista težina i vrsta invaliditeta sadrži deset entiteta stupnjevanih vrste oštećenja posebno opisane i definirane za odrasle osobe, i za djecu, no neka oštećenja su iste manifestacije i kod djece i kod odraslih osoba.

Navedene vrste oštećenja za djecu:

1. Tjelesno oštećenje (kretanje, funkcije ruku i šaka, slabost ekstremiteta, funkcija kralježnice, nasljedni kongenitalni, stečeni neurološki poremećaji)
2. Oštećenje vida (blago oštećenje, slabovidnost, sljepoća)
3. Oštećenje sluha (naglušost, gluhoća)
4. Poremećaj glasa, jezika i govora (poteškoće i oštećenje u govoru, glasu, jeziku, čitanju ili pisanju, afazija, disfazija, dizartrija)
5. Gluhosljepoća (različiti spektar kombinacija intenziteta gluhoslijepoće, gluhoće i slabovidnosti, sljepoće i naglušosti, te naglušost i slabovidnost, samo 3 ° i 4 °)
6. Intelektualne teškoće (granične, lake, umjerene, teže i teške)
7. Poremećaji iz autističnog spektra (samo 3 ° i 4 °)
8. Psihičke bolesti
9. Razvojne teškoće koje nisu definirane ovom Listom (blaža odstupanja, umjerena odstupanja, teže ili višestruko razvojno odstupanje, teško

razvojno odstupanje i pridruženo trajno oštećenje senzornih ili somatskih organa)

10. Kronične bolesti kod djece (genetske, rijetke, terminalna stanja)

Osim navedenog Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja, te Uredbe stručnjak iz prakse smatra značajnim i još neke druge zakone pri uređenju područja vještačenja djece s teškoćama u razvoju: J.D. „*Prema čl. 9. st. 1. točka 8 (dopust ili rad s polovicom radnog vremena radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju) – Zakona o roditeljskim potporama – a vještačenje se provodi na temelju Pravilnika o uvjetima i postupku za stjecanje prava zaposlenog roditelja i samozaposlenog roditelja s težim smetnjama u razvoju na dopust ili rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta (Narodne novine br. 18/09 i 25/09) i Pravilnik o uvjetima i postupku stjecanja prava na rad u skraćenom radnom vremenu radi pojačane brige i njege djeteta. (Narodne novine br. 25/09).*“

Vještačenje provode vještaci i viši vještaci imenovani od strane Upravnog vijeća Zavoda na temelju javnog natječaja koji se obavezno objavljuje u Narodnim novinama. Za vještaka može biti imenovana osoba iz redova doktora medicine – specijalista s najmanje dvije godine radnog iskustva u specijalnosti ili doktora medicine bez specijalizacije s najmanje deset godina radnog iskustva u struci, te klinički psiholog, psiholog, diplomirani socijalni radnik ili magistar socijalnog rada, stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila (logoped, edukacijski rehabilitator/defektolog, socijalni pedagog), pedagog i drugi stručnjak prema potrebi vještačenja s najmanje pet godina radnog iskustva u struci. Vještaci i viši vještaci vještače u vijeću od najmanje dva vještaka, odnosno dva viša vještaka, ovisno o predmetu vještačenja.

Vijeće vještaka donosi nalaz i mišljenje o vrsti, stupnju i uzroku oštećenja organizma – tjelesnog oštećenja na temelju osobnog pregleda osiguranika, odnosno osobe i dokumentacije.

Iznimno, oštećenje organizma – tjelesno oštećenje može se utvrditi samo na temelju medicinske dokumentacije (u slučaju boravka u inozemstvu, smrti, u slučaju kada se

nedvojbeno na temelju medicinske dokumentacije može zaključiti da zbog teškog stanja zdravlja osoba nije u mogućnosti fizički pristupiti pregledu i sl. U svrhu zaštite zdravlja zbog novonastale COVID 19 situacije, za vrijeme trajanja epidemije COVID 19, uvažavajući aktualnu epidemiološku situaciju u zemlji, do daljnjega su otkazani pregledi u procesu vještačenja. Vještačenja se provode samo na temelju medicinske dokumentacije, koja je sastavni dio zahtjeva za vještačenje.

Pozitivni aspekti sustava vještačenja temeljena na radu, vezano za iskustva i primjere iz prakse su: J.D. *„Postupci vještačenja se provode sva na jednom mjestu – što smanjuje administrativne procedure.*

Ekonomičnost – prije osnivanja Zavoda svaki je sustav imao zasebna tijela vještačenja.

Vještaci kontinuirano prolaze edukacije – u svrhu ostvarivanja jednakih kriterija u postupcima vještačenja.

Praćenje osobe koja je u postupku vještačenja za različite sustave.“

Olakšavajuće prakse donijelo je i usklađivanje sustava čijoj usustavljenosti boljoj povezanosti se treba težiti i u budućnosti.

J.D. *„Na početku rada Zavoda, Uredba je definirala da se na temelju jednog zahtjeva donosi jedan NIM – pa je tako osoba koja je tražila prava je više puta bila vještačena u svrhu ostvarivanja različitih prava u različitim sustavima. „*

Stupanjem na snagu Uredbe o metodologijama vještačenja (NN 67/2017 i 56/2018) na temelju čl. 22. stavak 5, tijelo koje je zatražilo vještačenje će dostaviti ovjerenu presliku obrasca „Nalaz i mišljenje o težini i vrsti invaliditeta – oštećenja funkcionalnih sposobnosti“, a na zahtjev drugog tijela nadležnog za priznavanje prava iz područja socijalne skrbi, zdravstvenog i mirovinskog osiguranja ukoliko drugo tijelo ocijeni da je u postupku ostvarivanja prava iz tog područja potrebno provesti vještačenje. Prema navedenom članku ispitanici mogu na temelju jednog nalaza ostvariti pravo u sustavu socijalne skrbi i mirovinskog osiguranja (npr. Maloljetni ispitanik koji je za potrebe ostvarivanja prava na doplatak za djecu isti nalaz može biti korišten u svrhu ostvarivanja prava u sustavu socijalne skrbi.“

5. Hodogram utvrđivanja teškoća u razvoju: od rođenja do prve dijagnoze

Najčešći uzroci nastanka poremećaja u razvoju djeteta događaju se tijekom trudnoće i poroda. Medicina ih naziva perinatalnim čimbenicima koji su djelovali u doba od začeća djeteta do poroda i rano nakon poroda. Uzročnici teškoća u razvoju mogu biti i genetski uvjetovani i na njih je nemoguće utjecati. Određene teškoće manifestiraju se kasnije, postnatalno, tijekom djetinjstva iako su trudnoća i porod protekli uredno.

Welfarehab (2018. prema Leutar i sur., 2020.) dijeli uzroke koji se odnose na one dječje dobi (kada invaliditet nastupi u doba djetinjstva) na prenatalne, perinatalne i postnatalne.

Prenatalni se odnose na vrijeme od začeća do poroda i mogu biti kromosomske abnormalnosti (npr. sindrom Down), genetski uzroci invaliditeta koji se prenose s roditelja na dijete, okolinski uzroci (infekcije, toksini, korištenje lijekova bez liječničkog nadzora, ozljede, zračenje, prekomjerno korištenje alkoholnih pića i sredstava ovisnosti), prehrana trudnice (prehrana bez dovoljno vitamina, ali i brza hrana), pušenje.

Perinatalni uzroci odnose se na neposredno vrijeme prije i po rođenju djeteta i uključuju prerani porod (prematurnitet), ozljede zadobivene tijekom poroda, ostanak djeteta bez kisika tijekom poroda (hipoksija), infekcije tijekom poroda (osobito vezane uz spolne bolesti i roditelje).

Postnatalni uzroci se odnose na vrijeme nakon poroda i uključuju nedovoljnu ishranu dojenčeta tijekom prvih godina života, okolinsku deprivaciju (izostanak emocionalne, psihičke i kognitivne podrške koje su nužne za rast, razvoj i socijalnu adaptaciju), asfiksija (gušenje, izostanak kisika kod novorođenčeta), teške traume glave (udarci i padovi), bakterijske i virusne infekcije (npr. meningitis), traume, trovanja, oštećenja mozga, te psihosocijalnu deprivaciju.

Mnogi roditelji doznaju njihovo dijete ima određenu teškoću odmah nakon rođenja djeteta, no može proći neko vrijeme, čak i godine prije nego teškoća bude primjećena i dijagnosticirana. Optimističan stav, itekako može utjecati na roditelje i članove

obitelji kada se suoče s invaliditetom u obitelji i brojnim pitanjima kao što su: kako se ponašati, što poduzeti, kako dalje nastojati živjeti, kome se obratiti za pomoć. U takvim i sličnim dilemama važnu ulogu ima što potpunije i preciznije stručno upoznavanje roditelja i članova obitelji sa svim aspektima konkretnog problema, te svijest o tome da je svaki oblik generaliziranja potpuno neprihvatljiv i neprimjeren, budući da se radi o problemima koji su vrlo heterogeni, među kojima i unutar kojih postoje mnogobrojne razlike (Leutar i sur., 2008.).

Saznanjem da dijete ima teškoću u razvoju, kod roditelja se javlja krivnja i razočarenje u svoje dijete jer su nestali prvotni snovi za dijete urednog razvoja i stvarno dijete ne može zadovoljiti prvotna očekivanja. Nesigurnost što će biti s djetetom u budućnosti jedan je od dugotrajnijih stresora kod roditelja djece s teškoćama u razvoju (Rogers i sur., 2003., prema Milić Babić i Laklija 2013.).

Tako Dale (1996. prema Milić Babić i Laklija, 2013.) navodi različite načine na koje se roditelji nose sa stresnom situacijom:

- izbjegavanje dijagnoze kako se ne bi morali suočiti s njom
- traženje podrške od rodbine i prijatelja
- razmišljanje pozitivno (npr. majka djeteta koje ima ozbiljne poteškoće u učenju kaže: „Moj sin bar nema fizičko oštećenje, mislim da se ne bi mogla nositi s tim...“)
- promjena načina gledanja na stresnu situaciju
- aktivno traženje informacija, npr. drugog mišljenja od liječnika, čitanje stručnih knjiga, postavljanje pitanja i sl.
- konstruktivno rješavanje problema (identifikacija problema i poduzimanje konkretnih mjera za njegovo rješavanje)
- pasivno prihvaćanje svakog tretmana koji se nudi
- povlačenje iz stresne situacije (izbjegavanje bolnice, čeznutljivost, izbjegavanje članova obitelji i slično).

Kada odstupanje u rastu i razvoju djeteta nije otkriveno i vidljivo odmah u rodilištu prvi koji primjećuju i sumnjaju na teškoće budu roditelji. Okolina često umanjuje znakove odstupanja u bilo kojem području razvoja djeteta pripisujući to pretjerivanju roditelja ili karakteru i osobinama djeteta. Od velike je važnosti da odstupanje u bilo kojem području razvoja (komunikacija, motorika, spoznaja, govor, ponašanje) bude što ranije detektirano jer tada su šanse za prevladavanje teškoća u razvoju ili smanjenje manifestiranja teškoća veće.

Prvi stručnjak kojem se roditelji obraćaju najčešće je pedijatar, ili u rodilištu pedijatar neonatolog. Pojedini timovi bolnica nastoje integrirati rad ginekologa i pedijatara i povezati ih sa službom socijalnog rada kod unaprjeđenja skrbi i komunikacije s roditeljima u prvim danima djetetova života. Pedijatri su svjesni roditeljskih očekivanja i potreba za sustavnijom podrškom u području: rane intervencije još u vrijeme trudnoće (rana identifikacija i dijagnostika, priprema i podrška kod prihvaćanja mogućnosti da njihovo dijete može imati teškoće u razvoju), jasnog opisa teškoće kod djeteta te prognoze stanja djeteta u budućnosti. Ističu važnost multidisciplinarnog i interdisciplinarnog pristupa obiteljima. Kao poteškoće u kontaktu s roditeljima navode teškoće vezane uz pojašnjavanje dijagnoze roditeljima, te nemanja informacija o mogućnosti pružanja dodatne podrške roditeljima u okviru bolnice (Laklija i Milić Babić, 2018.). Poteškoće u kontaktu s roditeljima navodi i ispitanik u provedenom istraživanju i opisuje ih kao negativne aspekte s kojima se sustav vještačenja i njegovi korisnici suočavaju u svakodnevnom radu: „J.D. „*Ne informiranost i kriva očekivanja ispitanika.*“ Pedijatar upućuje roditelje na daljnje specijalističke preglede i dijagnostiku. Stručnjaci specijalisti s kojima se roditelji nadalje susreću su fizijatar, neuropedijatar, psiholog, edukator rehabilitator ili logoped koji će im obznaniti rezultate procjene i dijagnoze. Specijalist ujedno savjetuje roditelje i može ih uputiti na različite adrese. Može im preporučiti uslugu rane intervencije, terapijski rad, ili pak odlazak u specijalizirane ustanove koje pružaju stručnu potporu djeci u razvoju. Uz izradu medicinske dokumentacije specijalist upućuje i informira roditelje o pokretanju postupka vještačenja kojim se utvrđuje psihofizičko stanje djeteta, odnosno postojanje određene vrste i stupnja teškoća u razvoju. Sa medicinskom dokumentacijom (nalazima specijalista) i ostalom

potrebnoj dokumentacijom roditelji se dalje obraćaju Centru za socijalnu skrb, nadležnom prema njihovom mjestu prebivališta.

Postupak za ostvarivanje prava u sustavu socijalne skrbi i mirovinskog osiguranja za djecu s teškoćama u razvoju pokreće se na zahtjev osobe koja podnosi zahtjev kod nadležnog tijela koje odlučuje o pravima, za ostvarivanje kojih je potreban *Nalaz i mišljenje tijela vještačenja* (Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja, NN, 95/15). Uz zahtjev se prilaže odgovarajuća medicinska dokumentacija pribavljena prije podnošenja zahtjeva koju propisuje

Uredba o metodologijama vještačenja u članku 21. navodi kada tijelo nadležno za priznavanje prava iz područja socijalne skrbi, zdravstvenog i mirovinskog osiguranja ocijeni da je u postupku ostvarivanja prava potrebno provesti vještačenje, zahtjev za vještačenje zajedno s medicinskom i drugom raspoloživom dokumentacijom dostavlja Zavodu.

Uz zahtjev za vještačenje obvezno se dostavljaju socijalno anamnestički podaci o osobi upućenoj na vještačenje, te slijedeća medicinska dokumentacija:

– za djecu predškolske dobi (do navršene 7. godine života) medicinska dokumentacija kojom se objektiviziraju bolesna stanja djeteta, nalaz psihologa te mišljenje stručnog tima odgojno-obrazovne ustanove i/ili ustanove u kojoj je dijete uključeno u rehabilitacijske/rehabilitacijske postupke (logoped, edukacijski rehabilitator/defektolog, socijalni pedagog, pedagog, socijalni radnik)

– za djecu školske dobi (od navršene 7. godine do navršene 21. godine života) medicinska dokumentacija kojom se objektiviziraju bolesna stanja djeteta, nalaz psihologa te mišljenje stručnog tima odgojno-obrazovne ustanove i/ili ustanove u kojoj je dijete uključeno u rehabilitacijske/rehabilitacijske postupke (logoped, edukacijski rehabilitator/defektolog, socijalni pedagog, pedagog, socijalni radnik)

Potrebu postupka vještačenja u sustavu socijalne skrbi utvrđuje stručni radnik Centra za socijalnu skrb u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi. Nakon pribavljene dokumentacije i izvršene početne procjene u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi, ako je to potrebno donosi se *Zaključak o upućivanju korisnika na vještačenje*

Centar *Zaključkom* upućuje roditelje u ostvarivanje prava te na postupak vještačenja djeteta u Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.

Prvostupanjsko tijelo vještačenja za djecu predškolske dobi čine pedijatar, socijalni radnik i psiholog, te oni donose nalaz i mišljenje

Vijeće vještaka donosi nalaz i mišljenje o težini i vrsti invaliditeta – oštećenju funkcionalnih sposobnosti na obrascu »Nalaz i mišljenje o težini i vrsti invaliditeta – oštećenju funkcionalnih sposobnosti koji je sastavni dio Uredbe o metodologijama vještačenja.

Nalaz i mišljenje sastoji se od općeg dijela s osnovnim podacima, te posebnog dijela s nalazom i mišljenjem o težini invaliditeta i vrsti oštećenja – oštećenju funkcionalnih sposobnosti sukladno Listi težine i vrste invaliditeta-oštećenja funkcionalnih sposobnosti

Opći dio sadrži:

- a) podatke o mjestu i datumu vještačenja, brojčanoj oznaci predmeta, nadležnom tijelu koje podnosi zahtjev za vještačenje, pravu u svrhu ostvarivanja kojeg se provodi vještačenje te vrsti postupka
- b) podatke o osobi koja se vještači (ime i prezime, adresa prebivališta/boravišta, OIB, datum i mjesto rođenja, spol)
- c) podatke o datumu pregleda i imenima vještaka u vijeću vještaka, anamnezu, klinički status, podatke o priloženoj medicinskoj dokumentaciji te dijagnoze.

Nalazom i mišljenjem o težini i vrsti invaliditeta – oštećenju funkcionalnih sposobnosti utvrđuje se:

1. vrsta oštećenja i postotak oštećenja organizma iz Liste I
2. težina i vrsta invaliditeta – oštećenja funkcionalnih sposobnosti prema Listi težine i vrste invaliditeta-oštećenja funkcionalnih sposobnosti

3. vrste oštećenja:

- tjelesno oštećenje
- osjetilno oštećenje
- intelektualno oštećenje
- mentalno oštećenje
- poremećaji autističnog spektra

4. postojanje više vrsta oštećenja

5. postojanje više vrsta teških oštećenja

6. postojanje trajne promjene u zdravstvenom stanju

7. postojanje privremene promjene u zdravstvenom stanju

8. postojanje potrebe individualnoga rada u provođenju psihosocijalne rehabilitacije

9. postojanje prijekne potrebe trajne ili privremene pomoći i njege i njezin opseg

10. postojanje potrebe za specifičnom njegom uz izvođenje medicinsko tehničkih zahvata zbog kojih je osoba onemogućena pri uključivanju u svakodnevne životne aktivnosti u kući i izvan kuće

11. obrazloženje mišljenja

12. napomena.

Zavod dostavlja »Nalaz i mišljenje o težini i vrsti invaliditeta – oštećenja funkcionalnih sposobnosti« zajedno sa svom dostavljenom dokumentacijom koja je priložena uz zahtjev za vještačenje tijelu koje je zatražilo vještačenje, u jednom primjerku.

Ako vijeće vještaka ocijeni da se na temelju dostavljene dokumentacije i obavljenog pregleda ne može dati nalaz i mišljenje o težini i vrsti invaliditeta – oštećenju funkcionalnih sposobnosti, može uputiti osobu koja se vještači, s pozivom uz

dostavnicu, na dodatne preglede i obradu medicinskoj ili drugoj ustanovi ili doktoru specijalisti ili drugom stručnjaku s Liste ustanova i stručnjaka.

Za djecu s teškoćama u razvoju određuje se kontrolno vještačenje koje se određuje na temelju kronološke dobi i vrste oštećenja zdravlja. Kontrolnim vještačenjem procjenjuje se uspješnost liječenja i provedene rehabilitacije/rehabilitacije s ciljem što postizanja osposobljenosti za samostalan život i rad, te uključivanje u život zajednice djeteta s teškoćama u razvoju.

Kontrolne preglede za djecu s razvojnim teškoćama potrebno je predvidjeti u vremenskim razmacima: od 6 mjeseci do 2 godine i to:

- za stupanj I i II, u vremenskom razmaku od 6 mj;
- za stupanj III, u vremenskom razmaku od 1 godine;
- za stupanj IV, u vremenskom razmaku od 2 godine.
- za kontrolne preglede potrebno je priložiti evaluaciju provedenih re/habilitacijskih postupaka od stručnjaka koji provode istu
- razvojne teškoće ocjenjuju se po etiologiji oštećenja (tjelesno, mentalno, intelektualno, osjetilno)

6. Prava koja ostvaruju djeca s teškoćama u razvoju

Nalaz je osnova za ostvarivanje niza prava, a najčešća su: doplatak za pomoć i njegu, pomoć i njega u kući – stručna pomoć u obitelji, pravo na status roditelja njegovatelja, pravo na osobnu invalidninu te skrb izvan vlastite obitelji.

Ovisno o postupcima za ostvarivanje prava, potrebno je obratiti se u sljedeće institucije:

- U Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje podnose se zahtjevi za uvećani dječji doplatak.
- U Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje podnose se zahtjevi za ostvarivanje prava na dopust ili rad u polovici punog radnog vremena radi njege djeteta

s težim smetnjama u razvoju i prijenos prava iz Zakona o potporama na jednog roditelja

• U Centru za socijalnu skrb podnose se zahtjevi za ostvarivanje prava na:

1. osobnu invalidninu
2. doplatak za pomoć i njegu (puni i smanjeni opseg)
3. status roditelja njegovatelja/status njegovatelja
4. naknada do zaposlenja
5. socijalne usluge (pomoć u kući, psihosocijalna podrška, rana intervencija, pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja – integracija, boravak, smještaj, organizirano stanovanje) (<https://www.zosi.hr/zavod/vjestacenje/>)

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN, 64/20) prava i usluge propisane za djecu s teškoćama u razvoju, a kojima prethodi postupak vještačenja su:

1. Osobna invalidinina

Osobna invalidinina priznaje se osobi koja ima teški invaliditet ili tešku trajnu promjenu u zdravstvenom stanju. Ne priznaje se osobama koje: ostvaruju invalidninu na temelju druge osnove, koja u vlasništvu ima drugu nekretninu od koje može ostvarivati prihod, korisniku koji ostvaruje parvo smještaja ili organiziranog stanja ili osoba koja ima pravo na doplatak za pomoć i njegu.

2. Doplatak za pomoć i njegu

Pravo na doplatak za pomoć i njegu priznaje se osobi koja ne može udovoljiti osnovnim životnim potrebama uslijed čega joj je prijeko potrebna pomoć i njega druga osobe u organiziranju prehrane, pripreme i uzimanju obroka, oblačenju i svlačenju, održavanju osobne higijene, kao i obavljanju drugih životnih potreba.

Priznaje se s danom podnošenja zahtjeva ili pokretanja postupka po službenoj dužnosti, u punom (120 % osnovice, 600,00 kuna) ili smanjenom iznosu (84%

osnovice, 420,00 kuna), ovisno o tome postoji li prijeka potreba pomoći i njege druge osobe u punom ili smanjenom opsegu.

3. Status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja

Pravo na status roditelja njegovatelja priznaje se jednom od roditelja djeteta s teškoćama u razvoju ili osobe s invaliditetom koje ispunjava jedan od sljedećih uvjeta:

- potpuno je ovisno o pomoći i njezi druge osobe jer mu je zbog održavanja života potrebno pružanje specifične njege izvođenjem medicinsko-tehničkih zahvata za koju je prema preporuci liječnika roditelj osposobljen
- u potpunosti je nepokretno i uz pomoć ortopedskih pomagala
- ima više vrsta teških oštećenja, zbog kojih je potpuno ovisno o pomoći i njezi druge osobe pri zadovoljavanju osnovnih životnih potreba

Naknada u iznosu pet osnovica (2 500,00 kuna) + prava iz mirovinskoga osiguranja, zdravstvenog osiguranja.

Ukoliko unutar obitelji ima više djece s teškoćama u razvoju, oba roditelja su kvalificirana za stjecanje statusa roditelja njegovatelja. Ovo pravo se također, umjesto roditelju može priznati izvanbračnom drugu roditelja koji ima dijete s teškoćama u razvoju.

4. Naknada do zaposlenja

Naknada do zaposlenja se priznaje djetetu s teškoćama u razvoju, odnosno osobi s invaliditetom kojima je tjelesno, mentalno, intelektualno ili osjetilno oštećenje utvrđeno na temelju nalaza i mišljenja Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, nakon završetka osnovnoškolskog, srednjoškolskog ili visokoškolskog obrazovanja, a najranije s navršenih 15 godina života, ako naknadu za vrijeme nezaposlenosti ne ostvaruje prema drugim propisima, a evidentirana je kao nezaposlena osoba pri nadležnoj službi za zapošljavanje ili ima

utvrđenu privremenu nezapošljivost od strane nadležnog tijela sukladno posebnom propisu.

Iznos naknade je 70% osnovice (350,00 kuna).

7. Zaključak

Obitelji djece s teškoćama u razvoju i sama djeca s teškoćama u razvoju susreću se s mnogim preprekama u svakodnevnom životu od dana saznanja za postojeću teškoću. Kvaliteta života obitelji djece ovisi o zalaganju cjelokupnog društva i poticanju na mjere i aktivnosti koje su temelj za postizanje pozitivnih promjena u nadi za najbolje moguće razvojne ishode te prevenirane i prevladane djetetove teškoće. Kako bi se razvile sposobnosti i vještine djece s teškoćama u razvoju važna je međusobna suradnja i razmjena informacija s područja preventivne zdravstvene zaštite, medicinskih, psiholoških i funkcionalnih postupaka. Provedenim kvalitativnim istraživanjem i pregledom međunarodnih dokumenata, nacionalnih zakona i strategija dolazi se do zaključka da se u posljednjih tridesetak godina poduzimaju aktivnosti za dobrobiti djece s teškoćama u razvoju i njihovo ravnopravno uključivanje u zajednicu. Mjere koje su poduzete još uvijek ostavljaju prostora za daljnji napredak i unaprjeđenje položaja djece. Ideja osnivanja Jedinstvenog tijela vještačenja temelji se na Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnom protokolu uz Konvenciju, koju je Vlada potpisala 2007. godine, s konačnim ciljem da jednim nalazom i mišljenjem osoba koja se vještači ostvari različita prava u različitim sustavima primjenom važeće Uredbe. Za to još uvijek nisu ispunjeni svi preduvjeti, koji prije svega zahtijevaju usklađivanje zakonske regulative i informatičko povezivanje s mogućnošću razmjene podataka. Stoga je preporuka unaprjeđenja sustava uspostaviti jedinstvenu metodologiju vještačenja za sve sustave, što će se dugoročno ostvariti kroz usklađivanje propisa unutar istih, jačanje međuresorne suradnje i razmjenu podataka. Standardizacija i ubrzanje postupka vještačenja djece s teškoćama u razvoju te transparentniji i jednostavniji pristup informacijama roditeljima će omogućiti pravodobno i samostalno informiranje o pravima za dijete koja se ostvaruju u različitim sustavima. Senzibilizacija javnosti o djeci s teškoćama u razvoju i njihovo

što ranije uključivanje u primjerene zdravstvene i rehabilitacijske postupke učiniti će njihov život u zajednici lakšim. Važno je da takve osobe prestanu biti nevidljive u društvu, te da zajednica pokazuje iskren osjećaj za njihove potrebe i da ih se uvažava kao osobe koje su jednako vrijedne, te sukladno tome i svima njima pruža jednake mogućnosti od najranije dobi. Civiliziranost jednoga naroda ogleda se u njegovu odnosu prema nemoćnima i drugačijima, rekao je davno veliki Gandhi.

8. Prilog

1. Možete li mi ukratko reći kako izgleda Vaš uobičajeni radni dan u zavodu za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom?

J.D. „Uloga socijalnog radnika je različita u prvostupanjskim i drugostupanjskim postupcima vještačenja.

U prvostupanjskom postupku vještačenja socijalni radnik:

- *Pregledava zaprimljene predmete, traži nadopunu, obavlja intervju s ispitanikom i izrađuje socijalnu anamnezu s naglaskom na funkcionalni status, sudjeluje u donošenju zaključka, izrađuje 2 in obrazac (opis radnog mjesta), a po potrebi daje očitovanja različitim tijelima.*

U drugostupanjskom postupku vještačenja socijalni radnik:

- *Pregledava zaprimljene predmete (razdvaja predmete preme organizaciji rada i utvrđuje da li su predmeti kompletirani – da li u predmetu postoji žalba, rješenje Nalaz i mišljenje i medicinska dokumentacija na temelju koje je osoba vještačena)*
- *Priprema zadužene predmete*
- *Izrađuje dopise*
- *U dogovoru sa svim stručnjacima koji su sudjelovali u donošenju ocjene – piše zaključak*
- *Po potrebi odlazi na sudove, daje očitovanja drugim institucijama*
- *Sudjeluje u izobrazbi u području vještačenja“*

2. Kako u praksi funkcionira Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja usmjereno na djecu s teškoćama u razvoju?

J.D. Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja definira pojam vještačenja – a to je utvrđivanje tjelesnog, intelektualnog, osjetilnog i mentalnog oštećenja, invaliditeta, funkcionalnih sposobnosti, razine potpore i radne sposobnosti.

Vještačenje se provodi u svrhu ostvarivanja prava u različitim sustavima, a na temelju Uredbe o metodologijama vještačenja koja obuhvaća:

- Način utvrđivanja oštećenja, invaliditeta, funkcionalne sposobnosti, razne potpore te radne sposobnosti
- Način rada vještaka i postupak njihovog imenovanja
- Potrebna dokumentacija za provođenje postupka vještačenja
- Oblik i sadržaj obrasca u kojem se daje Nalaz i mišljenje
- Stručni sastav tima vještaka“

3. Kako u praksi funkcionira Pravilnik o sustavu i načinu rada tijela vještačenja usmjereno na djecu s teškoćama u razvoju?

J.D. „Pravilnik je prestao važiti od 01.01.2015. godine, odnosno nakon stupanja na snagu Uredbe o metodologijama vještačenja. Iznimno se primjenjuje za stare predmete koji su započeti po starim tada važećim propisima.“

4. Kako u praksi funkcionira Uredba o metodologijama vještačenja usmjereno na djecu s teškoćama u razvoju?

J.D. „Listu težine i vrste invaliditeta – oštećenja funkcionalnih sposobnosti sačinjava 10 entiteta od kojih su neki definirani posebno za djecu, a posebno za odrasle.“

- U postupku vještačenja je uključeno više stručnjaka (psiholog, logoped, socijalni radnik, rehabilitator i pedagog)
- Kako su djeca u rastu i razvoju – za njih se provodi postupak vještačenja u manjim vremenskim razmacima u odnosu na odrasle osobe, - jer je svrha ponovnog vještačenja utvrđivanje da li je kod ispitanika došlo do poboljšanja zdravstvenog i funkcionalnog statusa uz pomoć različitih habilitacijskih/rehabilitacijskih postupaka tijekom rasta i razvoja.

5. Smatrate li još neki drugi zakon značajnim za uređenje područja vještačenja djece s teškoćama u razvoju?

J.D. „Prema čl. 9. st. 1. točka 8 (dopust ili rad s polovicom radnog vremena radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju) – Zakona o roditeljskim potporama – a vještačenje se provodi na temelju Pravilnika o uvjetima i postupku za stjecanje prava zaposlenog roditelja i samozaposlenog roditelja s težim smetnjama u razvoju na dopust ili rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta (Narodne novine br. 18/09 i 25/09) i Pravilnik o uvjetima i postupku stjecanja prava na rad u skraćenom radnom vremenu radi pojačane brige i njege djeteta. (Narodne novine br. 25/09).“

6. Kako opisujete pozitivne aspekte sustava vještačenja temeljene na radu, vezano za iskustva i primjere iz prakse?

J.D. „Postupci vještačenja se provode sva na jednom mjestu – što smanjuje administrativne procedure.

Ekonomičnost – prije osnivanja Zavoda svaki je sustav imao zasebna tijela vještačenja.

Vještaci kontinuirano prolaze edukacije – u svrhu ostvarivanja jednakih kriterija u postupcima vještačenja.

Praćenje osobe koja je u postupku vještačenja za različite sustave.“

7. Kako bi na primjerima iz prakse opisali negativne aspekte s kojima se sustav vještačenja i njegovi korisnici suočavaju u svakodnevnom radu?

J.D. „Ne informiranost i kriva očekivanja ispitanika.“

8. Kako opisujete položaj socijalnog radnika kao jednog od stručnjaka u odnosu na druge stručne radnike u Zavodu za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom?

J.D. „Socijalni radnik ima značajnu ulogu u postupku vještačenja – obavlja intervju, izrađuje socijalnu anamnezu sa naglaskom na funkcionalni status osobe koja se vještači, ispunjava 2-in obrazac (opis radnog mjesta), sudjeluje u donošenju ocjene zdravstvenog stanja, piše očitovanja i u postupku vještačenja tumači zakonske propise ostalim članovima vijeća.“

9. Koji su Vaši prijedlozi za unaprjeđenje sustava vještačenja temeljeno na iskustvu i primjeru iz prakse?

J.D. „Uvijek postoji prostora za usklađivanje zakonskih propisa, suradnja među tijelima koja odlučuju o pravima na temelju NIM – a.“

10. Što mislite o priznavanju prava na način da to postane automatizirano u svim sustavima koji su od važnosti za priznavanje prava djeci s teškoćama u razvoju nakon provedenog procesa vještačenja?

J.D. „Nije moguće jer ocjenu njegovog zdravstvenog stanja na temelju kojeg se donosi NIM nije jedini kriterij na temelju koje osoba ostvaruje pravo, to je samo dio postupka u rješavanju upravne stvari sukladno Zakonu o općem upravnom postupku.“

11. U kojem stadiju je harmonizacija zakonske regulative s informatičkim povezivanjem i mogućnost razmjene podataka s ciljem uspostavljanja jedinstvene metodologije za sve sustave, te usklađivanje propisa unutar istih, jačanje međuresorne suradnje i razmjena posataka?

J.D. „*To nije moguće iz više razloga, a oni nisu vezani za informatičko povezivanje – jer različiti sustavi imaju definirane različite pojmove koji s eprilikom vještačenja moraju utvrditi – tako da za sada nije moguće imati jedinstveni obrazac na temelju kojih će osoba ostvariti sva prava iz različitih sustava – to je bila prvotna ideja – ali da bi do toga došlo morali bi svi sustavi za koje se provodi postupak vještačenja uskladiti zakonske propise u tom pravcu.*“

12. Možete li navesti pozitivan primjer usklađivanja sustava iz prakse?

J.D. „*Na početku rada Zavoda, Uredba je definirala da se na temelju jednog zahtjeva donosi jedan NIM – pa je tako osoba koja je tražila prava je više puta bila vještačena u svrhu ostvarivanja različitih prava u različitim sustavima.* „

Stupanjem na snagu Uredbe o metodologijama vještačenja (NN 67/2017 i 56/2018) na temelju čl. 22. stavak 5, tijelo koje je zatražilo vještačenje će dostaviti ovjerenu presliku obrasca „Nalaz i mišljenje o težini i vrsti invaliditeta – oštećenja funkcionalnih sposobnosti“, a na zahtjev drugog tijela nadležnog za priznavanje prava iz područja socijalne skrbi, zdravstvenog i mirovinskog osiguranja ukoliko drugo tijelo ocijeni da je u postupku ostvarivanja prava iz tog područja potrebno provesti vještačenje. Prema navedenom članku ispitanici mogu na temelju jednog nalaza ostvariti pravo u sustavu socijalne skrbi i mirovinskog osiguranja (npr. Maloljetni ispitanik koji je za potrebe ostvarivanja prava na doplatak za djecu isti nalaz može biti korišten u svrhu ostvarivanja prava u sustavu socijalne skrbi.“

13. Možete li navesti praktični primjer koji je negativan u harmonizaciji sustava?

J.D. „*Poboljšati povezanost različitih sustava u smislu bržeg protoka informacija osobe koja traži prava.*“

9. Literatura

1. Bouillet, D., (2014). *Nevidljiva djeca – od prepoznavanja do inkluzije*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
2. Izvješće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj – stanje 05./2019. Preuzeto sa stranice Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo: <https://www.hzjz.hr/periodicne-publikacije/izvjesce-o-osobama-s-invaliditetom-u-republici-hrvatskoj-stanje-05-2019/>
3. Janković, J. (2008). *Obitelj u fokusu*. Zagreb: Etcetera
4. Leutar, Z., Ogresta, J., Milić Babić., M. (2008). *Obitelji osoba s invaliditetom i mreža podrške*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
5. Leutar, Z., Oršulić, V., (2015). Povezanost socijalne podrške i nekih aspekata roditeljstva u obiteljima s djecom s teškoćama u razvoju. *Revija za socijalnu politiku*, 22(2), 153-176.
6. Leutar, Z., Buljevac, M., (2020). *Osobe s invaliditetom u društvu*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
7. Ljubetić, M. (2007). Biti kompetentan roditelj. Zagreb: Mali profesor.
8. Matijaš, T., Ivšac Pavliša, J., Ljubešić, M. (2014). Sustav zdravlja u području rane intervencije u djetinjstvu. *Paediatrica Croatica*, 58(4), 303-309.
9. Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Zagreb: Naklada Slap.
10. Milić Babić, M. (2012). Obiteljska kohezivnost u obiteljima djece s teškoćama u razvoju. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 10(2), 207.-223.
11. Milić Babić, M., Laklija, M., (2013). Strategije suočavanja kod roditelja djece predškolske dobi s teškoćama u razvoju. *Socijalna psihijatrija*, 41(4), 0-225.
12. Milić Babić, M., Laklija, M., (2018). Iskustva komunikacije s roditeljima djece s teškoćama u razvoju i socijalnim radnicima iz rakursa pedijatarata. Rad izložen na: „13. Kongres Hrvatskog pedijatrijskog društva i 12. Kongres Pedijatrijskog društva Hrvatske udruge medicinskih sestara“, Šibenik.
13. Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine. Preuzeto sa stranice Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: <https://vlada.gov.hr/pristup-informacijama/programi-strategije->

[planovi-i-izvjesca/strateski-dokumenti-vlade-rh/ministarstvo-za-demografiju-obitelj-mlade-i-socijalnu-politiku/17700](https://vlada.gov.hr/pristup-informacijama/programi-strategije-planovi-i-izvjesca/strateski-dokumenti-vlade-rh/ministarstvo-za-demografiju-obitelj-mlade-i-socijalnu-politiku/17700)

14. Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine. Preuzeto sa stranice Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: <https://vlada.gov.hr/pristup-informacijama/programi-strategije-planovi-i-izvjesca/strateski-dokumenti-vlade-rh/ministarstvo-za-demografiju-obitelj-mlade-i-socijalnu-politiku/17700>

15. Opća skupština Ujedinjenih naroda (1989). *Konvencija o pravima djeteta*. Posjećeno 15.08.2020. na mrežnoj stranici Ministarstvo vanjskih i europskih poslova RH: <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/ujedinjeni-narodi/konvencija-o-pravima-djeteta/>

16. Rešetar, B., (2017). Prava djece s invaliditetom - prava djece s problemima mentalnog zdravlja. *Socijalna psihijatrija*, 45(1), 4-15.

17. Skitarelić, N., Skitarelić, N., Matek Sarić, M. (2018). *Zaštita zdravlja dojenčadi i predškolske djece*. Zadar: Sveučilište u Zadru Odjel za zdravstvene studije.

18. Teodorović, B., Bratković, D. (2001). Osobe s teškoćama u razvoju u sustavu socijalne skrbi. *Revija za socijalnu politiku*, 8(3), 279-290.

19. Ustav Republike Hrvatske. *Narodne novine* br. 56/1990, 135/1997, 08/1998, 113/2000, 124/2000, 28/01, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 05/2014.

20. Uredba o metodologijama vještačenja. *Narodne novine* br. 153/2014, 108/2015, 67/2017 56/2018.

21. Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja. *Narodne novine*, br. 85/2014, 95/2015.

22. Zakon o općem upravnom postupku. *Narodne novine*, br. 47/2009.

23. Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i fakultativnog protokola uz konvenciju o pravima osoba s invaliditetom. *Narodne novine*, br. 06/2007, 05/2008.

24. Zakon o Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom. *Narodne novine*, br. 64/2001.

25. Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama. *Narodne novine*, br. 85/2008, 110/2008, 34/2011, 54/2013, 152/2014, 59/2017, 37/2020.

26. Zakon o socijalnoj skrbi. *Narodne novine*, br. 157/2013, 152/2014, 99/2015, 52/2016, 16/2017, 130/2017, 98/2019, 64/2020.

27. Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom (2020). Posjećeno 16.08.2020. na mrežnoj stranici Zavoda: <https://www.zosi.hr/zavod/>

28. Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom (2020). Posjećeno 17.08.2020. na mrežnoj stranici Zavoda: <https://www.zosi.hr/zavod/vjestacenje/>

